

int., 34-ik a volt kolozsmonostori, de most már kolozsvári gazdasági tanintézet 80, melyet megelőz 32-iknek a debreczeni gazd. tanintézet 97 hallgatójával.

Az állatorvosi tanintézetek közt 23 közül első a berlini 486 hallgatóval, második a kazáni orosz intézet 452 hallgatóval, harmadik a budapesti főiskola 384 hallgatóval, negyedik a madridi 344, ötödik a bécsi 305 hallgatóval.

Ezekből a számokból bizalmat és okulást kaphatunk arra, hogy felsőbb tanintézeteinket népesség és fejlődés tekintetében, nemzetközi mértékkel is mérve, nagyon számbaveendőnek tarthassuk. A mi természetesen arra adjon impulzust, hogy ezek tovább fejlesztésének folynia kell. Az eredmény, külső hatásában is, főként egy ennél teljesebb képet nyújtó kimutatásból hazánkra nézve a külföld előtt büszkeségünkre lehet.

Gyalui Farkas.

Kéziratok a gr. Kemény-féle gerendi kastélyból. 1857 nyarán szállították el a *gerendi* kastélyból azt a nagybecsű könyv- és kéziratgyűjteményt, melyet egykori tulajdonosa gr. *Kemény József* végrendeletileg az alapítandó Erdélyi Múzeumnak ajándékozott. Azóta a gerendi kastély két gazdát cserélt s az ez év ápr. havában tartott árverezés alkalmával nagy alapítónknak a kastélyban maradt családi íratok is napfényre kerültek s avatatlan kezek által kiselejtezve, maculatura-papíros gyanánt eladtak. Az EME könyvtára igazgatója dr. Erdélyi Pál értesülve az esetről, kiküldte a könyvtár segédőrt, Szádeczky Bélát Gerendre, hogy az íratok sorsa felől tájékozást szerezzen s a mennyire lehet, azokat az Erd. Múzeum könyvtára számára megszerezze.

Akkor már a kiselejtezés s az íratok eladása megtörtént, de szerencsés véletlen, hogy azok nagy részét Torda-Aranyosmegye kir. tanfelügyelője visszaváltotta a gerendi boltostól, melyek így — mint arról a kiküldött személyesen is meggyőződött — Tordára, Téglás István kir. tanfelügyelő úr birtokába kerültek. A kiküldött feljuthatott a kastély padlására is, honnan az íratok a boltoshoz kerültek. Itt por és lom közül még íratokat válogatott ki s ezt és a boltosnál maradt anyag kiválogatott értékes részét az Erd. Múzeum számára magával is hozta. Ezzel s a később Nagy Gábor gerendi körjegyző és Páll Bálint tanító által beküldött anyaggal — kik az íratok megszerzésében a legnagyobb készséggel segítettek — mintegy 317 darabbal gyarapodott az Erd. Múzeum kéziratára.

Az íratok többnyire 1750—1850 között keltek s nagy részük inkább viszonylagos értékű, mint pl. a Kemény-család gazdasági följegyzései, konvencziós-levelei; nyugtatványok, számlák s egyéb följegyzések. De ezek között is nem egy van művelődéstörténeti értékű. Ilyenek azok a számlák, bevásárlási jegyzékek, melyek a különféle árú árait s a használati cikkek neveit tüntetik fel. A gazdasági íratok között kiváló érdekek főként a konvencziós-levelek. Érdekes az a

becsús levél, mely a XIX. század elejéről egy urasági kocsis ingóságait sorolja fel becsértékével együtt. Ilyen az a XIX. sz. elején kelt irat, melyben a patronus Kemény József a sós-szt.-mártoni r. kath. ecclesia papjának elősorolja stolaris functio-it s megszabja az érték járó stólat is.

Vannak az iratok között felség-folyamodványok, többnyire birtok és peres ügyekben, van Kemény Józsefnek egy a guberniumhoz intézett, latin nyelven írt kérvénye, melyre a válasz magyarul szól.

Néhány érdekes irat pedig nagy alapítónknak s családjának életére vonatkozó becses följegyzést foglal magában. Legérdekesebb ezek között az a „testamentaria dispositio“, melyet a gyulafehérvári káptalan állított ki 1822-ben s melyben Kemény Farkas az apa fiát, Józsefet jóformán kitagadja örökségéből. Van az iratok között végül egy füzetnyi recept-gyűjtemény s néhány régi nyomtatvány is.

Az egész anyag tehát együtt véve absolut értékkel is bír, de az Erdélyi Múzeumra kétszeresen becses, mert az irattárában őrzött Kemény-féle gyűjtemény kiegészítő részei.

Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római szentszékekkel a konstanci zsinattól a mohácsi vészig. *Fraknói Vilmos* ezen című könyve (Bpest. Szt.-István-Társulat 1902. 8°. 489. l.) hazánk történetének egyik legérdekesebb s legváltozatosabb korát új szempontból, egyháztörténeti szempontból mutatja. A szerencsés kezű tudós főpap, ki egyébiránt épen e korszak specialis történetírója, becses munkával ajándékozta meg történet-irodalmunkat a jelen alkalommal is; könyvét az érdeklődő közönség is élvezettel fogja olvasni.

A könyvet Zsigmond király viszonyának a pápasághoz való rajzolásával kezdi, mely épen a konstanci zsinatot követő időktől fogva (1418.) a gyakori összeköttetések következtében sok tanulságos részletet tartalmaz; a huszitizmus mozgalmái, melyek hazánkat is érintették s melyek Zsigmondot, mint egyuttal német császárt sokszor foglalkoztatták, — a magyar történelem szempontjából is figyelembe veendő; majd később Magyarország állásfoglalása az elég sűrűn feltűnedező ellenpápák korában a pápai székhez, valamint a pápák viszonya a megválasztott, de kezdetben nem általánosan elismert magyar királyokhoz (Albert, I. Ulászló és Erzsébet stb.) mind élénken tűnnek elő Fraknói könyvéből. A szerencsétlen várnai csatában ő is esküszegést lát Ulászló részéről, csak hogy az esküszegést nem azáltal követte el, hogy a törökök ellen hadat indított, hanem azáltal, hogy vele békét kötött. Ulászló t. i. 1444. ápr. közepe táján Cesarini Julián legatus kezeibe oly értelmű esküt tett le, hogy „a nyár folyamán ő maga, az ország zászlós uraival és főrendeivel hatalmas sereget vezet a hitetlen törökök ellen;“ s midőn a nyár elején Murad szultán követei megjelentek az udvarnál és nagyon kedvező békefeltételekkel állottak elő, — a biboros ellenkezése daczára: Ulászló, Hunyadi János és más főurak tanácsából